

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆՆ ԸՆԱՊԱՏՈՒՄ:

«Ե՛րբ յիսս իմ, անսամայ»

Անապատ զնաց Քրիստոսից առաջ Սո-
րա կարապետը՝ այդտեղ առանձնու-
թեան մէջ սկիզբն առաւ զօրացաւ և ինչպէս
երկնքի որոտումն հնչեց ապաշխարութեան այն
հուժկու ձայնը որ Աւետեաց երկրի մի ծայրից
մինչև միւս ծայրը զլորուելով ճանապարհակալ
է հարթէր Տիրոջ համար: Անապատ զնաց
Քրիստոսից յետոյ նաև Սորա զնտրութեան
անօթ՝ առաքելալ՝ այդտեղ հաշիւ տեսաւ
իւր անցեալի հետ և թող տուաւ որ Դա-
մասկոսի ճանապարհին իրեն յայտնուած լոյսը
մինչև հոգու ամենագաղտնի խորքերը թա-
փանցէ, լուսաւորէ և վերանորոգէ իւր ամբողջ
էութիւնը: աստուածային սիրոյ սրբազան
հուրը բորբոքէ սրտի սեղանի սրբութեան վե-
րայ՝ մի հուր որ համաճարակ բոց պէտք է դառ-
նար ամբողջ հեթանոս աշխարհի մէջ ծաւալէր:
Դէպի անապատ է զիմում՝ ինքը Քրիստոս
մկրտութիւնից անմիջապէս յետոյ: Այն Հո-
գին, որ բերել էր Սորան վերելից իւր Երկնա-
ւոր Հօր ձայնը. «Դու ես իմ՝ սիրելի Որդին,
Բո մէջ հաճոյք դառայ»—Թող չէր տալիս Սորան
այլևս Նազարէթի խաղաղ հովիտը վերադառ-
նալ և անյայտ ու աննշան հիւանի կեանքը
շարունակել: Նա Աստուծոյ Որդին էր, Խորա-
յելի ժողովրդին խոստացուած Մեսիան, աշ-
խարհի Փրկիչը, և ժամանակը հասել էր, երբ
պէտք է յայտնուէր իւր ժողովրդի մէջ և հե-
թանոս աշխարհի առաջ՝ Աստուծոյ արքայու-
թիւնը երկրի վերայ հաստատելու: փրկութեան
և երանաւէտ կեանքի ճանապարհներ բա-

նալու: Իսկ զորա համար հարկաւոր էր որ
աշխարհի մէջ թաղաւորող և մարդոց սրտերը
իւր ճանկերի մէջ գերի բռնող չարութեան ոգին
միանգամից իւր բոլոր զօրութեամբ Սորա զի-
մաց ելնէր, և երեսոր թէ արդեօք պէտք է
կարողանայ նա յաղթահարել և կապել այդ
հզօրին, որ ապա մտնէ և աւար հարկանէ նո-
րա տունը: * — Այս խորհրդաւոր մրցման նկա-
րագիրը մեր առաջն է զնում ահա անապատի
փորձութեան պատմութիւնը:

Երեք աւետարանները բոլորովին նոյնու-
թեամբ չեն վերաբարեկրում այդ պատմու-
թիւնը: Մարկոս յիշում է միայն համառօտ
կերպով, որ Յիսուս մկրտութիւնից անմիջա-
պէս յետոյ, ս. Հոգուց մղուած, անապատ է
զնում, ուր մնում է քառասուն օր և փոր-
ձուում սատանայից, դաղանների հետ էր Նա
այդտեղ և հրեշտակները սպասաւորում էին
Սորան: Այդ նշանակում է հաւանականաբար
թէ Նա մարդկանցից առանձնացած էր ապրում
և զաղանները չէին կարող վնասել Սորան,
որովհետև հրեշտակները պաշտպանում էին
և ոչ ինչպէս հնեբից շատերը ենթադրել են,
թէ չարը զաղանների կերպարանքով երևում
էր Սորան: Ղուկաս աւետարանիչը Մարկոսի
հետ համաձայն յիշում է, որ Յիսուս քառասուն
օր փորձուում էր սատանայից, բայց և համա-
ձայն Մատթէոսի հետ, երեք իսկական և զիսա-
ւոր փորձութիւնները ցոյց է տալիս վերջին
օրը տեղի ունեցած՝ միայն այն տարբերու-
թեամբ, որ այստեղ երկրորդ և երրորդ փոր-
ձութիւնը յետ ու առաջ են: Բնական, և ըստ
ամենայն հաւանութեան նախնական, կարգն
այն է, որ Մատթէոս է յառաջ բերում, զու-
ցէ, ինչպէս շատերը կարծում են, Ղուկաս

այդ կարգը նորա համար է փոխել, որ մտածել է, թէ անապատից աւելի յարմար էր նախ սարը բարձրանալ, ապա Նրուսադէմի տաճարը զալ և այնտեղից ժողովրդի մէջ մտնել՝ քան ընդհակառակն: Եւ մտնելու համար ինչպէս պէտք է փորձութիւններ լինէին մի մեծ խորհուրդ է պատկերանում, մի ծանր հոգեկան պայքար, որին եթէ մի անգամ ամենաընդարձակ չափով նոյն ինքն Աստուծոյ և Մարդոյ Որդին է եմքարկուել, աւելի փոքր չափով և յաճախ եմքարկուում են զրեթէ բոլոր Նորա հետեղները:

Զուր աշխատանք կ'լինէր ի հարկէ՝ կամենալ հասկանալի և շօշափելի կացութեան մեզ, թէ ինչպէս կատարուեցան այն զործողութիւնները, որոնց մասին պատմուում է այստեղ, թէ ինչ էր և ինչ կերպարանքով երեւեցաւ այն սատանան, որ եկել էր փորձելու Երուսաղիմ: Սատանայի և նորա արքանեակների մասին, ինչպէս յայտնի է, շատ յաճախ խօսք է լինում աւետարանների մէջ. Բրիստոսի հրաշքների մեծ մասը դիւանարների բժշկութիւններ են և մենք դիւանարների բերանից լսում ենք, որ Նա եկել էր դեկրին կորցնելու (Մարկ. Ա. 24), որ վերջին դատաստանի օրը նաեւ դեկրը պէտք է վերջնականապէս դատապարտուին և կորստեան մատնուին (Մատթ. Ը. 29. համ. Ին. 41): Թէ ինչպէս դիւանական իշխանութիւնը իբրեւ մի զործօն աշխարհը կաշկանդող ոյժ էր ներկայացնում Փրկիչը, որի դէմ նաեւ մաքառելու և յաղթանակ կանգնելու էր եկել, երեւում է օրինակ Նորա զգացած հրճուանքից, երբ իւր աշակերտները քարոզութիւնից վերադառնում են և պատմում՝ «Դեկրն ևս հնազանդում են մեզ Բո անունով»: «Տեսայ, ասում է Նա, սատանային շանթի նման երկնքից վայր ընկնելիս» (Ղուկ. Ժ. 17. 18). սատանայի իշխանութիւնը խորտակուած ընկած էր այն օրուանից, երբ աշխարհի վերայ գտնուում էր մէկը, որ այդ իշխանութեան ոչ մի կերպ այլ ևս չէր եմքարկուում, որ ընդհակառակն ինքը նորա վերայ իշխանութիւն բանեցնել և իւր իշխանութիւնը ուրիշներին հաղորդել կարող էր: Սատանայի իշխանութիւն էր գտնում Փրկիչն ամեն տեղ, ուր զօրեղ ընդդիմադրու-

թիւն կար բարեոյ և ճշմարտութեան պահանջների դէմ. այդ իշխանութիւնն ամենից աւելի տիրայտնի կերպով արտայայտուած էր տեսնում այն տեսակ հիւանդութիւնների մէջ, որոնք կաշկանդում են մարդու հոգին և անընդունակ դարձնում բարոյական կեանքի համար. այդ պատճառով և Նա իւր հրաշադործ զօրութիւնը, որ երբեք առանց բարոյական նպատակի՝ ցոյցի համար միայն, հանդէս չէր բերուում, առաւելապէս այդպիսի «դիւահարներ» բժշկելու վերայ էր զործ գնում: Բայց թէ որչափ հեռու էր Նա «սատանայ» անուան հետ որ և է նախապաշարմունք կապելու ցանկութիւնից՝ պարզ ցոյց է տալիս այն հանգամանքը, որ Նա նոյն այն անապատում արտասանած «Երթ յետ իմ, սատանայ» խօսքերը մի ուրիշ տեղ իւր ամենամօտ աշակերտ Պետրոսին է ուղղում. «Ինչ կերպարանքով կուզէ երեւար չարը՝ եթէ նա ուղիղ ճանապարհից զայն աղկոհեցնում է և սովորեցնում Աստուծոյ կամաց հակառակ վարուել, սատանայական ոգուց է ներշնչուած: Բաւական է ի միջի այլոց ի նկատի ունենալ, որ երբորդ փորձութեան համար սատանան հանում է Փրկչին «մի շատ բարձր լեւան վերայ և ցոյց տալիս Նորան աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները և նոյն փառքը», «ի վարկեան ժամանակի, ինչպէս աւելացնում է Ղուկաս՝ որպէս զի համոզուենք, թէ անապատի փորձութեան խորհրդաւոր պարագաները զգայական չափերի տակ դնելու հարաւորութիւն չկայ. ուր է գտնուում այն լեռը, որի վերայից աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները մի ակնթարթում կարելի լինէր տեսնել: Խորհուրդը պէտք է իբրեւ խորհուրդ ըմբռնել, և այդ կողմից, ինչպէս ակնարկեցինք, շատ բան է սովորեցնում Փրկչի փորձութեան պատմութիւնը:

Սատանան մօտենում է առաջին անգամ այն կողմից, որ ամենաթոյն է մարդու մէջ, որով նա ամենից աւելի կապուած է աշխարհի հետ և կարօտ արտաքին օգնութեան: Երկարատե անսուսողութիւնից յետոյ՝ Փրկիչը իբր ճշմարիտ կատարեալ մարդ, քաղց էր զգում՝ հացի անհրաժեշտ պահանջ, և ահա փորձիչը թեւադրում է Նորան. «Եթէ Դու Աս-

տուժոյ Որդին ևս (որ հարկը պահանջած ժամանակ անապատը շահմարան դարձնել մի քանի հացով հաղարկելի կերակրել կարող ես)՝ ասա թող այս քարերը հաց լինին: — Մման փորձութեան ենթարկուել էր մի ժամանակ մարդկային ազգի նախամայր Նւան և առաջին անգամից թակարդի մէջ ընկել. այնուհետեւ Նւայի բոլոր զաւակների համար այդ մէկ փորձութիւնը բաւական էր եղել՝ Աստուծոյց կտրելու և աշխարհի գերին դարձնելու: Զէ՛ որ աշխարհը վայելել մեր բնական իրաւունքն է, մտածում են մարդիկ մեծ մասամբ նաեւ այսօր. հացը, սնունդը անհրաժեշտ կարիք է կեանքի պահպանութեան համար, իսկ կարիքը ոչ մի օրէնք չէ ճանաչում. մենք ամեն միջոց պէտք է գործ գնենք, եթէ կարելի է նաեւ քարերը հաց դարձնենք, մեր այդ բնական կարիքը լցուցանելու: Նւա՛հա բոլոր մարդիկ հացի գերի լինելով, հացը իրրեւ ապրուստի միակ միջոց նկատելով, գերի են լինում նաեւ այն աշխարհի, որից սպասում են իրենց ապրուստ տուող հացը: Սակայն այդպէս չմտածեց և դուրս համաձայն չվարուեցաւ մեր Փրկիչը. «Դրուած է, Միայն հացով չէ ապրում մարդ, այլ ամեն մի խօսքով, որ ելնում է Աստուծոյ բերանից», ասաց Նա: Դրուած է. աշխարհի մէջ թափառող օրէնքը՝ բնական պահանջների լրացման օրէնքը, միակ օրէնքը չէ և ճշմարիտ օրէնքը, այլ աղաւաղումն է միայն բուն այն աստուածային օրինաց, որ միանգամ ստեղծագործութեան մէջ ուղիղ մտքով արտայայտուելուց և մարդոց կողմից սխալ ըմբռնուելուց յետոյ՝ կրկին պարզութեամբ արտայայտուել է, աստուածախօս մարդոց բերանով և գրչով, ս. Գրքի մէջ: Նւ այդ աստուածային օրէնքը յիշեցընում է մեզ, որ տիեզերքի Արարիչը մարդոց կեանքի պահպանութեան համար բոլոր կարեւոր պայմանները աշխարհի մէջ գնելով՝ նորան հաց տալով հանդերձ, չի դադարում այնուամենայնիւ կենդանութեան միակ ճշմարիտ աղբիւր լինելուց և կարող է ամեն բույսիւր կենդանարար խօսքով նոր միջոցներ ստեղծել կենդանութեան նոր ուղղութիւն տալ կեանքին: Այս պատճառաւ մարդիկ ոչ թէ, իրրեւ հասարակ նիւթ եղէն արարածներ, իրենց

մարմնի բնազդութենքին պէտք է հետեւն, այլ իրրեւ Աստուծոյ անմահ կենաց հաղորդակից լինելու կոչուած, և Նորա խօսքը լսելու և ըմբռնելու ընդունակ՝ հոգիներ պէտք է իւրաքանչիւր քայլափոխում միտ գնեն, թէ ինչ է Աստուծոյ կամքը, Նորա թեւադրութիւնն իրենց հոգոյ մէջ, և ըստ այնմ՝ վարուին. որպէսզի ժամանակաւոր և առեւտրային կեանք ձեռք բերելու հետամուտ եղած միջոց՝ յաւիտենականն ու իսկականը չկորցնեն:

Մարդոց մի երկրորդ ամենաթոյլ, դիւրաւ զայլթակղութիւնների ենթարկուող և գէպի կործանումն տանող կողմը անափառութիւնն է՝ մէկ անգամից, անաշխատ կերպով և դիւթական միջոցներով մեծ փառքի հասնելու ձգտումը: Փորձիչն այդ թուլութիւնից ևս ամենայն յաջողութեամբ օգտուել էր նախածնողներն խարկիս. Երբ արգելուած պրտուղն ուտէք, ձեր աչքերը կբացուին և դուք աստուածների նման կլինէք, ասել էր Նա: — և նոցա աչքերը, զայլթակղութեան ենթարկելուց յետոյ, յիրաւի բացուել էին, բայց միայն իրենց մերկութիւնն ու ոչնչութիւնը տեսնելու համար: Նոյն փորձը կրկնում է նա այժմ ևս, և կրկին խիստ ճարպիկ կերպով՝ Նա տանում կանգնեցնում է Փրկչին տաճարի մի թեւի վերայ (հայերէնը՝ ի վերայ աշտարակի տաճարին), որով հասկացուում է կամ կրտուրի մի ծայրը, կամ տաճարի հարաւային կողմում՝ գտնուող պալատի այն խոր անդունդի վերայ կախուած՝ բուրդը, որի վերայից նա յողի աչքերը սեանում էին, ըստ ԅովսէպոսի* Սատանան տեսնում է, որ ս. Գրքի խօսքերը մեծ հեղինակութիւն են Փրկչի համար, և յարմարուում է Նորա ճաշակին. «Եթէ Աստուծոյ Որդի ես, ցած ձգիր քեզ, որովհետեւ գրուած է, թէ Հրեշտակների պատուէր է տուած (Աստուծոյ կողմից) . Բո մասին, որով ձեռնների վերայ կը վերցնեն քեզ, որպէս զի քարին չդիպէ ոտքդ»: — Բանի քանի տապարիղի վերայ նոր ոտք դնող երիտասարդների առաջ դրուում է նոյն այդ փորձութիւնը, և քանիսն այդպիսի աչքեր մթնացնող բարձրու-

* Նոյն այս բերից 62 ր.-ին վայր գրեցին Յակոբոս Տեառն եկրորդ:

Թիւնից անդունդն են նետուում և խորտա-
կուում: Ինչ որ այտեղ Աստուծոյ կողմից՝
նորա առհասարակ բաղդի կողմից պատրաս-
տած են երեակայում: փորձիր բաղդդ՝ մի քանի
կողէկ ունիս զբայանում Թոնդի խաղախա-
ղատումներ զնիր,—մի անգամից կհարստանաս և
փառաւոր կեանք կըվայելես: կտրիճ ես: յառն՝
նետուիր: Ծոփն ընկիր՝ ոսկի մատանին հա-
նելու: հեռու աշխարհներ զնա՝ ոսկէ հանքեր
գտնելու: կամ յանդուդն ձեռնարկու թիւններ
սկսիր՝ շքանշաններ: աստիճան: մեծ փառք
ձեռք բերելու համար:—Յիսուս ասպարէզ էր
եղնում իրրե Աստուծոյ Որդի: իրրե Դարա-
յէլի խոստացեալ Մեխիան: Նա կանգնած էր
այն տեղում: որտեղ կենդրոնանում էր Դուր
ժողովրդի հոգեւոր կեանքը և որտեղից օրէնք
էր բղխում նորա համար: Ի՞նչ ուրեմն ա-
ւելի հրապուրիչ և զիւրաւ իրագործելի բան
քան մի ակնյայտի հրաշքով ցոյց տալ թէ
յիւրաւ ինքն է: որին ակնկալում են: Թէ
կարող է ինքը կատարումն տալ այն բոլոր
ղխապատառ ակնկալութիւններին: որ այս
տաճարի մէջ բուն զրած ինքնադոշ օրէնստու-
ները կապում էին Մեխայի անուան հետ:
Այդպէս առաջին անգամից և եթ Իրեն Մե-
սիա հաշակելով և իշխանաբար իւր ժողովուր-
դի զուլն անցնելով՝ Նա զորուած կլինէր
ի հարկէ անորոշութիւնների և փորձութիւն-
ների մի ահագին անպունդի մէջ: հոռովա-
կան լեզուների հետ զործ կունենար: բայց
ստատանայի ի՞նչ հոգն էր այդ: Թոյ հրեշտակնե-
րը զայն օղնելու և հանելու Եօրան այնտեղից:
Յիսուս գիտէր: որ ինքն Աստուծոյ Որդին է:
զիտէր որ կարող է երկնքից հրեշտակների զըն-
դեր իջնցնել: բայց գիտէր և այն: որ Աստու-
ծոյ օրէնքը չէ՝ բռնի ուժով և զիւթական
միջոցներով աշխարհին տիրելը: այլ բարոյա-
կան ծանր: տոկուն աշխատութեամբ արդար
հոգիների վաստակելը: և Նա չկամեցաւ փորձել
Ասարծուն՝ Դուր օրէնքի հակառակ բան անել
տալ:

ճանապարհի վերայ դէմ դնելու չարին՝ աշխարհային իշխանութեան երազներ են տեսնում: Եւ մէքն ամէնքս տեսնում ենք այդպիսի երազներ, որոնցից ազատուելու և արժուն լինելու զօրեղ խթան պէտք է լինէր անապատի փորձութեան պատմութիւնը:

Կ. Վ.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՆԱԶԱՐԷԹՈՒՄ ԱՆՅՐԱՆԻ ԽԱՂԱՂ ՏԱՐԻՆԵՐԸ: *

Յիսուսի երկրաւոր կենաց առաջին օրերի մասին մեր ունեցած տեղեկութիւնները բաւական լրիւ են. բայց Եզրիպտոսից վերադառնալուց և Նազարէթում բնակութիւն հաստատելուց անմիջապէս յետոյ նոցա թելը կտրուում է, և Յիսուսի կեանքի մնացորդը՝ մինչև նորա հրապարակական զործունելութեան սկսուիլը, ծածկուած է թանձր վարագուրով, որ միայն մի անգամ թեթեակի բացուում է: Մենք կցանկանայինք հարկաւ նոյն լրութեամբ շարունակել մեր պատմութիւնը նաև Նորա տղայութեան և երիտասարդութեան տարիների համար: Նոր ժամանակի կենսագրութիւնների մէջ քիչ տեղեր կան աւելի հետաքրքրի քան հերոսի մանկութեան օրերին վերաբերեալ զրոյցները, որովհետև նոցա մէջ յաճախ նախադրուած կարող ենք տեսնել փոքր չափով և հաճելի պարզութեամբ, ապագայ կեանքի ընդհանրութիւնը և պատկերը: Ինչ չէինք տայ՝ իմանալու համար նաև Յիսուսի սովորութիւնները, ընկերական կեանքը, խօսքերն ու զործերը:

* Յստաջ ևնք բերում մի հասում անգղիացի Ջեմս Տալկերի «Յիսուս Քրիստոսի կեանք» (Rev. James Stalker.—The Life of Jesus Christ) գրքից, որ իւր տեսակի մեջ ևնրազոյնն է ևս կարճ միջոցում մեծ ընդունելութիւն գտաւ քեւ Անգլիայում ևս քեւ անհասարակ իրաւունքով ևնրապայում: Այն օրինակը, որ մեմք՝ զերմաներեն բարգմանութիւնն ևս ալիքի տակ ունենարով, ամբողջապէս հայերեն փոխադրել ևնք մեմաներից, «52-րդ հագար» մակագրութիւնն է կրում:

Կ. Վ.

ըլ այսքան տարիների ընթացքում: Միայն մի ծաղիկ կայ այդ թագուն պարտիզի պատից դուրս կախուած, և այդ այնպիսի պատուական ծաղիկ է, որ մեր սիրտը լեցնում է բուռն ցանկութեամբ, տեսնել նոյն իսկ պարտէզը: Սակայն Աստուած, որի լռութիւնը նոյնչափ հրաշալի է, որչափ և խօսքերը, հաճել է փակած պահել այն:

12. Բնական բան է, որ մինչ Աստուած լռութիւն է պահպանում իսկ մարդիկ հետաքրքրուում են սաստիկ՝ նոցա երեւակայութիւնը պէտք է աշխատէր պակասը լեցնել: Յիրաւի նախնական եկեղեցւոյ մէջ հանդէս եկան տարականն աւետարանների, իբրև թէ մանրամասն տեղեկութիւններ բովանդակող այն բաների մասին, որոնք պակաս են իսկական աւետարանների մէջ: Մեծ տեղ են բռնում նոցանում առանձնապէս Յիսուսի մանկութեան վերաբերեալ խօսքեր և զործեր: Բայց նոքա յոյց են տալիս միայն, թէ այսպիսի մի խնդիր որչափ բարձր է մարդոց երեւակայութիւնից, և թէ որչափ հիմնաւոր են և արժանահաւատ ս. Գրքի խօսքերը՝ նոցա կեղծ և արհեստական պատմութիւնների հետ համեմատած: Նոքա զարձնում են Յիսուսին քմահաճ և անշահ հրաշքների զործող մէկը, որ կաւից թռչուններ է շինում և թռցնում, իւր խաղընկերներից այծերի է փոխարկում ևն: Մի խօսքով, անպէտք առասպելների ժողովածուներ են զորք:

13. Այս օտարոտի մոլորութիւնները զգուշացնում են մեզ՝ երեւակայութեան ցնորքներով սրբազան ցանկապատի մէջ թափանցելու չաշխատել: Բաւական է որ մենք զիտենք, թէ Յիսուսի հասակի հետ զարգանում էին իմաստութիւն և շնորհք Աստուծոյ ու մարդոց առաջ*: Նա իսկական մանուկ էր և իսկական պատանի, և անցաւ բնական զարգացման բոլոր աստիճանները: Մարմինն ու հոգին միասին էին զօրանում, որչափ մէկի մէջ աւելանում էր այրական կորովը՝ նոյնչափ միւսի մէջ զիտութիւնն ու եռանդը: Նորա բաց բնաւորութիւնն այնպէս շնորհալի